

Araştırma

HÜKÜMLÜLERİN SUÇ DAVRANIŞININ NEDENLERİNE VE SUÇ DAVRANIŞI RİSK FAKTÖRLERİNE İLİŞKİN DÜŞÜNCELERİ

Prisoners' Opinions Regarding Reasons and Risk Factors of Criminal Behaviour

Tuğba GÖRGÜLÜ*

Özlem CANKURTARAN ÖNTAŞ**

*Uzman Psikolog, Adalet Bakanlığı

**Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi,
İİBF, Sosyal Hizmet Bölümü

ÖZET

Normatif sosyal düzenin ve yasaların ihlali olan suç davranışının birçok nedeni olmakla birlikte suç davranışı, birçok faktörün birleşmesi ya da etkisiyle meydana gelmektedir. Literatürde de suç davranışının birçok nedeni olduğu ifade edilmektedir. Ancak genel olarak işsizlik, ekonomik sorunlar, ailevi problemler, arkadaş ilişkileri, yaşam koşulları, çevresel koşullar, kişinin geçmişinde bir suç davranışının olması, psikolojik problemler, geçmişinde fiziksel ya da cinsel tacizin olması gibi faktörler suç davranışının nedenleri arasında gösterilmektedir. Peki suç işlemiş bireyler, suç davranışlarının nedenlerini açıklar-

ken hangi faktörlere atıfta bulunmaktadır. Bu soruya cevap aramak adına, bu çalışma Ankara Ceza İnfaz Kurumları Kampüsü'nde kalmakta olan 60 hükümlüyle yapılmış, 60 hükümlünün onbeşiyle, 60 ile 90 dakika arası bireysel görüşülmüştür. Hükümlülere, "Neden burada olduğunuzu düşünüyorsunuz?", "Ne tür ayrımcılıklarla karşılaştınız", "Cezaevini anlatır mısınız?", "Bundan sonra ne yapmayı düşünüyorsunuz?" soruları sorulmuş ve alınan cevaplar analiz edilmiştir. Bu çalışma nitel bir çalışma olup, çalışmada katılımcı araştırma yöntemlerinden olan metin yazdırma yöntemi kullanılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Suç davranışı, risk faktörleri, hükümlüler.

ABSTRACT

Crime behavior happens with the combination or influence of multiple factors in addition to its being a reason of many crime behaviors which break normative social order and laws. But generally, unemployment, economical problems, family problems, friendships, life conditions, environmental conditions, any prior crimes, physiological problems, and any prior physiological or physical abuse are shown as reasons of crime. Which factors do criminal individuals refer to when they explain their crime behaviors? The research was made with sixty prisoners as participants who were interviewed individually sixty and ninety minutes with fifteen of sixty prisoners who were in Ankara Prisons Campus in order to look for answer this question. The questions such as "Why do you think you are here?", "What kind of discriminations did you meet?", "Could you talk about the prison?", "What do want to do after your prison life?", were asked and the answers were analyzed. This study is a qualitative work, and a script writing method from participative research methods was used.

Key Words: Criminal behavior, risk factors, prisoner

GİRİŞ

Suç davranışı farklı disiplinlerde tanımlanmış olup genel olarak yasanın ihlal edilmesi ve normatif kabul edilmiş sosyal düzende sorunlara neden olan davranış olarak tanımlanmaktadır (İçli, 2004: 4). Literatürde suç davranışının birçok nedeni olduğu ifade edilmiştir. Suçun nedenleri olarak; kalıtım, hormonlar, kafa travmaları gibi faktörlerle açıklayan biyolojik teoriler (Dugdale, 1985; Leon-Carrión ve Ramos, 2003; Rada ve diğ., 1976), suçu model alma ve öğrenmeyle açıklayan sosyal öğrenme teorisi (Bandura, 1978), suça makro bir perspektif sunan sosyolojik teoriler (Baron, 2008; Smångs, 2010) ve yine suça mikro perspektif sunan psikolojik teoriler (Adler, 1976; İçli, 2004) suçun nedenlerine ilişkin farklı bakış açıları getirmişlerdir. Yine de bu teorilerin tek başına suç davranışını açıklaması mümkün olmamıştır.

Alan yazısında tek bir faktörle açıklanamayan suç davranışı genel olarak çoklu faktörlerin birleşmesi ya da bu faktörlerin etkileşimiyle meydana gelmektedir. Genel olarak işsizlik, ekonomik sorunlar, ailevi sorunlar, arkadaş ilişkileri, eğitim, yaşam koşulları, çevresel faktörler, kişinin geçmişinde suç davranışının olması, psikolojik problemler ve geçmişinde fiziksel ya da cinsel tacizin olması (Biles, 1979; Britt, 1997; Felson ve Jo Lane, 2009; Kels, 2008; Mears ve Field, 2002; Warr, 1993) suç davranışının nedenleri arasında gösterilmektedir. İşsizlik ve suç arasındaki ilişki hala tartışma konusu olsa da kronik bir işsizliğin olması ya da ekonomik problemlerin yoğun olarak yaşandığı dönemlerde suç davranışlarında artış olduğu bilinmektedir (Biles, 1979). Yine evsiz olan ve yanı

sıra hırsızlık, gasp gibi suç davranışları nedeniyle tutuklanmış olan suç popülasyonunda işsizliğin daha yoğun olduğu bilinmektedir (Smith ve diğ., 1992). Arkadaş ilişkilerinin de suç davranışında etkisi olduğu araştırmalarca gösterilmiştir. Arkadaş ilişkilerinin suç davranışına etkisi özellikle çocuk suçluluğunda önemli bir faktör olarak gösterilmektedir (Smångs, 2010; Stepp ve diğ., 2011). Psikolojik faktörlere baktığımızda ise kişilik bozuklukları, özellikle antisosyal kişilik bozukluğu, madde kötüye kullanım hikayesi, hiperaktivite bozukluğu ve mental bozukluklar gibi faktörlerin (Bennet ve diğ., 2011; Fridell ve diğ.; 2007; Kröber ve Law, 2000; Männynsalo ve diğ., 2009; Pratt ve diğ., 2002) suç ile ilişkisi üzerinde durulmaktadır.

Görüldüğü üzere, suçla ilişkilendirilebilecek birçok faktör vardır. Bu bile bize suçun tek bir faktörle açıklanamayacağını kanıtlar. Peki, suç davranışı gösteren bireyler açısından suçun nedenleri nelerdir? Bu soruya cevap bulmak adına, bu çalışmanın amacı cezaevinde kalmakta olan hükümlülerin kendilerini suç davranışına iten faktörlerin neler olduğu onların gözüyle anlamak ve suç davranışlarına ilişkin hangi faktörlere atıfta bulduklarını araştırmaktır.

YÖNTEM

Bu araştırma Mayıs-Haziran 2012 tarihinde Ankara Ceza İnfaz Kurumları Kampüsü'nde kalmakta olan 60 hükümlüyle yapılmıştır. Ayrıca bu çalışma nitel bir araştırma olup, katılımcı araştırma yöntemlerinden metin yazdırma ve derinlemesine görüşme yöntemleri kullanılmıştır, veriler birinci yazar tarafından toplanmıştır. Verilerin toplanma aşamasında çalışmaya dahil edilecek

olan katılımcılar cezaevi hükümlü listesinden rastgele seçilmiş, ayrıca, suç türü dağılımın eşit olmasına dikkat edilmiştir. Çalışmaya katılmayı kabul eden hükümlüler beşer kişilik gruplar halinde cezaevi sınıflarına çıkarılmıştır. Çalışmaya başlamadan önce her gruba kendisini tanıtan araştırmacı, bilimsel bir çalışma yapıldığı, bu çalışmanın mahkeme süreci, cezaevi koşulları ya da kendilerinin suç davranışı ile ilgili olmadığı ve kişisel bilgilerinin tamamen saklı kalacağı ifade etmiştir. Ayrıca araştırmaya katılmanın zorunlu olmadığı ve istemeyenlerin ayrılabilceği belirtilmiş, üç hükümlünün katılmak istemesi üzerine çalışmadan çıkarılmışlardır. Hükümlülere, kendilerine dört soru sorulacağı ve bu sorulara içtenlikle cevap vermeleri ifade edilmiş ve istedikleri her şeyi yazabilecekleri belirtilmiştir. Söz konusu sorular şunlardır:

1. "Neden burada olduğunuzu düşünüyorsunuz?"
2. "Ne tür ayrımcılıklarla karşılaştınız?"
3. "Cezaevini anlatır mısınız?"
4. "Bundan sonra ne yapmayı düşünüyorsunuz?"

Bu süreçten sonra, yine suç türleri dağılımına dikkat edilerek, onbeş hükümlüyle yüzyüze görüşme yapılmış, görüşmeler ortalama 60-90 dakika arasında değişmiştir.

Hükümlüler tarafından yazılan her metin olduğu gibi tırnak işareti içinde verilmiş ve o ifadenin hangi hükümlüye ait olduğuparantez içinde numaralarla belirtilmiştir.

BULGULAR

I. Tanımlayıcı Bulgular

Çalışmaya toplam 60 hükümlü katılmış olup, bu hükümlülerin büyük

çoğunluğunu genç popülasyonun oluşturduğu (%63' ü 18-32 yaş aralığında), hükümlülerin %51,7' sinin bekar, %25' inin ilkökul mezunu olduğu, %65' inin daha önce en az 1 kez cezaevine girdiği, %36,7' sinin cezaevine girmeden önce en fazla asgari ücretle geçindiği ya da hiç gelirlerinin olmadığı, %75' inin ise mektup, telefon ya da açık-kapalı görüşmelerle ailesiyle görüştükleri bulunmuştur.

II. Nitel Bulgular Hükümlüler Açısından Suçun Nedenleri

Bu bölümde hükümlülerin kendilerini suça iten faktörler üzerinde durulmuş ve hükümlülerin yazdıkları literatür bilgileri ile eşleştirilerek verilmiştir. Hükümlülere kendilerini cezaevine getiren nedenleri düşünmeleri ve akıllarına gelen her şeyi yazmaları istenmiştir. Hükümlülerin yazdıkları analiz edildiğinde aile, arkadaş çevresi, işsizlik, ekonomik sorunlar, yaşanan çevre, madde kullanımı, eğitimsizlik ve suç davranışının cezaevi ortamında öğrenilmesi... vb faktörlerin suç davranışının nedenleri olarak karşımıza çıktığı görülmüştür. Belirtilen faktörlere aşağıda kısaca değinilmiştir.

Aile

Suç davranışında aile faktörünün rolü oldukça önemlidir. Aile içinde yaşanan olumsuz tutumların benimsenmesi, çocuğun suç davranışı göstermesi için bir risk faktörüdür. Özellikle ailede suç işleme davranışı söz konusuysabireyin de suç işleme riski artmaktadır (Van De Ract ve diğ, 2009; Warr, 1993). Ayrıca ailenin bireyi reddetmesi ya da bireyden desteğini çekmesi bireyin suça yönelmesini daha da kolaylaştırmaktadır. Kriminoloji bilimi çocuk ve yetişkin

suçluluğunda ailenin önemi üzerine vurgu yapmaktadır. Ailelerin, bireylere agresif, antisosyal ve şiddet davranışını öğretmede güçlü bir model olduğu ifade edilmektedir. Yine ebeveynlerden birinin ya da ikisinin yokluğu kişinin suç davranışı için risk oluşturmaktadır (Hansom ve diğ., 1984; Wright ve Wright, 1994). Bu çalışmanın popülasyonunu oluşturan hükümlüler de suç işleme davranışında aile faktörünün etkisini ifade etmişlerdir.

34 yaşında yaralama suçundan cezaevinde bulunan hükümlünün tek ebeveynli olmanın suç davranışı üzerindeki etkisini şu cümlelerle ifade etmektedir: *“Babam yok zaten, çok oldu vefat edeli. Bir annem var. Eve pek gitmezdim, sürekli evden kaçırdım, gezerdik arkadaşlarla, anne –abi dinlemedik. Annem baş edemedi tabi.”* (15)

Yine 18 yaşında gasp suçundan ceza almış bir hükümlü, tek ebeveynli olmanın suç davranışı üzerindeki etkisini şu cümleleriyle anlatmaktadır: *“Babam vardı yapamıyorduk. Annem baş edemedi. Babam sınırlıyordu, çevrenin iyi olmadığını biliyordu o yüzden de kızılıyordu. Babam gidince böyle olduk, yine en iyisi (kardeşlerinden bahsediyor) benim.”* (26)

31 yaşında gasp suçu nedeniyle cezaevinde bulunan hükümlü ise suç işleme davranışında ailenin önemini şu şekilde belirtmiştir: *“Ailemin cezaevinden çıktıktan sonra beni istememesi ve devletimizin Adaletindeki adaletsizliğinden dolayı buradayım.”* (27)

Yine 28 yaşında hırsızlık suçundan cezaevinde olan bir hükümlü: *“Hem ailevi sorunlar yani kopuk yaşamım hem arkadaş çevrem hemde biraz da kendi Aptallığımdan dolayı...”* demiştir. (13)

Yine aile yaşantısının dolayısıyla aile desteğinin eksikliği, kişinin kendini yalnız hissetmesine ve dolayısıyla umutsuzluğa neden olduğu ifade edilmiştir. 37 yaşında hırsızlık suçu nedeniyle cezaevinde kalmakta olan bir hükümlü aile desteğinin olmaması ve dolayısıyla çaresizliğini şu şekilde ifade etmiştir: *“Çaresizlikten ve kimsesizlikten Anam ve Babam yok Tek Başıma bir kulum Bu sepevlerden dolayı sık sık Ceza Evne girip çıkıyorum napayımki başka”* demiştir. (3)

31 yaşında gasp suçu nedeniyle cezaevinde olan bir diğer hükümlü ise: *“Cezaevinden çıktıktan sonra ailemi aradım ne babam ne de kardeşim beni istedi. Annem başkasıyla yakalandı zaten. Babam annemi öldürmemi istedi, 17 yıldır baskı yapıyor. 12 yaşında elim silah verdi. 12 yaşından beri dışarıdayım, tek yaşarım.”* (27)

Ailenin sorumluluklarını yerine getirmemesi, aile kontrolünün ve denetiminin olmaması kişinin suça yönelmesi için zemin hazırlayan faktörler arasında olduğu da açıktır. Bunu başka hükümlü şu şekilde anlamaktadır: *“13-14 yaşındaydım, babam koskoca iş yerini bana bıraktı, o yaşta bana hiç bir şey sormadı, ne iş yaptığımı sorgulamadı, altımda araba gezip tozu yordum, 2 cebimde para, şımarık büyüdüm, azıttık tabi.”* (58)

Benzer şekilde aile içinde sorunların olması, özellikle genç bireylerin evden uzaklaşmasına ve suç davranışına yönelmesine neden olduğu görülmektedir. Bu durumu başka bir hükümlü şu şekilde aktarmaktadır. *“Manevi sorunlar da var tabi. Aile içi tartışmalar da sıkıntı yarattı. Aile içi sorunlar nedeniyle eve gitmedim, kaçtım, gittiğim yerde de*

ne para ne de kalacak yerim oldu. Parasız kalınca da...” (10)

Suç davranışına etki eden aile faktörlerinden bir diğeri de ailede suç davranışının olmasıdır. Ailede suç davranışının olması, bireylerin suç davranışını öğrenmesine ve bir süre sonra suç davranışını normalleştirmesine neden olmaktadır. Kısaca sosyal öğrenme zarar verici ve suç davranışların öğrenilmesinde en etkili faktörler arasında gösterilmektedir (Akers ve Diğ., 1979). Bu durumu 19 yaşında tüm ailesi cezaevinde olan ve adam öldürme suçu nedeniyle hüküm almış bir birey şu şekilde ifade etmiştir: “*Bekliden buraya gelmesem ben ölecektim çünkü bizim çok pis bir yaşam tarzımız var ama ben yaşadıklarımı kesinlikle çocuma yaşatmamayı düşünüyorum.*” (34)

Bir diğeri hükümlü: “*akrabalarımızın hepsinde bir suç var, hepsi azılı katiller ister istemez yanımızdaki insanlar böyle. Hepsine bakıyorum paralı, bu sefer noluyor temelli hırslanıyor. Bakıyorum hepsi kötü yolla para kazanıyor, sen de öyle yapıyorsun, zamanında büyüklerimiz bize iyi yolu öğretseydi, böyle mi olurdu?*” demiştir. (47)

50 yaşında uyuşturucu ticareti suçundan hüküm almış olan bir başka hükümlü ise, ailede, çevrede suç davranışının olmasının ve ailenin çocuk yetiştirme-deki yanlışlarının bireyin suç davranışını öğrenmesindeki etkisini şu şekilde ifade etmektedir: “*Arkadaş kurbanıyım kötü çevre itti. Mesela mahallemizin hepsi bu işi yapıyor, babam yapıyor, kardeşim, ağabeyim yapıyor, öğreniyor-sun... bu güne kadar doğru yolu gösteren olmadı, cahillikten neler olmaz ki, o yaşlarda bilemiyorsun, göremiyorsun, kişiliğimi kaybettim.*” demiştir. (50)

Yaşanılan olumsuz çevre koşulları

Olumsuz çevre koşulların suç davranışına olumsuz etkisi açıktır. Yapılan çalışmalarda da özellikle gasp, hırsızlık ve uyuşturucu gibi suçlarda, yaşanılan çevrenin rolü gösterilmiştir (Keels, 2008; Klingve diğ., 2005).

25 yaşında gasp suçundan cezaevinde olan bir hükümlü çevrenin suç davranışı üzerindeki etkisini şu şekilde ifade etmiştir: “*Yetişmiş olduğum çevre ve kişiler tarafından Yanlış yönlendirme ve yönlendirme sonucundan dolayı buradayım.*” (22)

31 yaşında uyuşturucu suçundan ceza almış olan bir başka hükümlü: “*bulduğumuz ortamlar, aile ve çevre etkenleri*” demiştir. (41)

23 yaşında hırsızlık suçundan ceza almış bir hükümlü: “*Devlet Büyüklerimiz ne zaman Bizlerin Ellerinden tutacak. Bizler varoş semptlerde yoksulluk içinde yetişiyoruz...*” demiştir. (12)

Bir başka hükümlü: “*Oturduğum ortam da iyi değil. Uyuşturucu satanı var, içeni var, hırsız var. Sizin aklınızın alamayacağı şeyler oluyor. İnsanlar yan komşusunun evine giriyor, adamın haberi olmuyor. İyi bir yerde olsak böyle olur muydu hiç!*” demiştir. (10)

Arkadaşlık ilişkileri

Bu çalışmada hükümlüler, suç davranışlarının sebeplerini ifade ederken genel olarak gençlikte yapılan hatalar ve olumsuz arkadaş ilişkilerine atıfta bulunmuşlar, özellikle genç suçluların suç davranışlarının nedenlerini genellikle olumsuz arkadaş çevresi ile açıklamışlardır. Daha çok uyuşturucu, hırsızlık ve gasp suçu işleyen hükümlülerin, olumsuz arkadaş çevresine atıf yaptıkları görülmektedir. Yapılan çalışmalarda da

genç suçluluğunda arkadaş ilişkilerinin önemine vurgu yapılmaktadır. Ülkemizde Öntaş ve Akşit' in (2006) çocukların suça yönelme nedenleri üzerine yaptıkları çalışmada, benzer sonuçlar ortaya konmuştur. Buna göre çocuklar, suça itilmelerinde ilk sebep olarak arkadaş çevresini göstermektedirler.

18 yaşında hırsızlık suçu nedeniyle cezaevinde olan bir hükümlü işlediği suçun sebebi olarak; “*arkadas çevremden dolayı burdayım*” demiştir. (1)

31 yaşında gasp suçu nedeniyle cezaevinde olan bir hükümlü: “*Arkadaş ortamım da iyi değildi. Yokluktan geliyorsunuz, arkadaşlarınız iyi yaşıyor, gezdiğiniz ortam, takıldığınız kişiler farklı. Her şey var uyuşturucu falan her şey vardı, biraz da özendim. Suça iten onlar oldu, onların ortamında olmam için para lazımdı, gasp, hırsızlığı onlardan öğrendim.*” demiştir. (27)

18 yaşında gasp suçu nedeniyle cezaevinde olan bir diğer hükümlü ise: “*Arkadaş çevrem de psikopat gibiydi. Ne aklına gelirse yaparlar. Uyuşturucu satarlar, kavga dövüş zaten hiç eksik olmaz. Mahallede doğru düzgün kimse yok. Çocukluktan beri onlarlasınız, artık bu olayların içinde buluyorsunuz kendinizi.*” demiştir. (26)

30 yaşında gasp suçu nedeniyle cezaevinde olan bir diğer hükümlü: “*Ben neden burada olduğumu düşündüğüm zaman aklıma gelen ilk cevap yanlış zamanda yanlış insanlarla ve arkadaşlarla görüşmemdir ve şu an çok pişmanlığım var*” demiştir. (16)

40 yaşında uyuşturucu ticareti yapmak nedeniyle cezaevinde olan bir hükümlü: “*yanlış arkadaşlık ve nefsimе yenik düştüm.*” demiştir. (48)

23 yaşında uyuşturucu ticareti yapmak nedeniyle ceza alan bir diğer hükümlü ise: “*Bulduğumuz ortam, Kimbilir Belkide hayat şartları. Bizde istemedik. Yanlış arkadaş seçimi en büyük etken bence...*” şeklinde ifade etmiştir. (49)

İşsizlik ve Ekonomik Sorunlar

Ekonomik sorunların suç davranışı ile ilişkisini açıklayan birçok teori vardır. Bu teorilerden bir tanesi Agnew' in (1992) açıkladığı Genel Gerilim Teorisidir. Bu teoriye göre, suçun ilişkili olduğu objektif deneyimler, sübjektif yorumlar ve duygusal reaksiyonlar olarak 3 temel durum vardır ki, objektif deneyimlerden ekonomik sorunların, özellikle işsizlik olgusunun, suç davranışı ile anlamlı olarak ilişkilidir. Geçmişte yapılmış olan çalışmalar bu iki olgu arasındaki ilişkinin zayıf olduğunu söylüyor olsa da (Chiricos, 1987), günümüzde yapılan çalışmalar suç davranışı ile ekonomik sorunların ve işsizlik arasında manidar bir ilişkinin olduğunu göstermektedir (Baron, 2008; Britt, 1997; Farrington ve diğ., 1986). Bu çalışmaya dahil olan hükümlüler de yaşadıkları ekonomik sorunların, suç davranışına etkisini ifade etmişlerdir.

26 yaşında hırsızlık suçu nedeniyle cezaevinde olan bir hükümlü, yaşadığı ekonomik güçlüklerin suç davranışına olumsuz etkisini şu şekilde ifade etmektedir: “*Fakirlik. Hırsızlık yapmanın sebebi bu, ailemin, benim istediğim hayat kalitesinde bir yaşam sağlamadığımdan dolayıdır.*” (11)

30 yaşındaki bir diğer hükümlü: “*Bazen maneviyatın, maddiyat ile geldiğini düşünüyorum. İnsanın ailesi oldumu, bu aileye düzenli bakamaz ise,*

bir çocuğun beslenme çantasına sıra arkadaşlarının yediklerinden koyamıyorsanız, ailesinin durumu yoksa... yarı yolda kalır işte... Başka ne çaresi var ki!" demiştir. (33)

18 yaşında gasp suçu nedeniyle cezaevinde olan bir başka hükümlü, sabıkalı olmanın doğurduğu işsizlik sorununun, kendisini suça ne şekilde ittiğini şu cümlelerle anlatmıştır. *"Aldığımız maaşla ev geçindiremedik. 650 TL para alıyorsun zaten. Ben de buradayım işte. Ev kirası, elektriği, suyu yeter mi? Dolayısıyla yapıyorsun, zaten sabıkan da var ve her işte çalışmıyorsun, çalıştırmazlar, temiz kağıdı isterler. Temiz değilsen seni işe alırlar mı? Sonra çaresiz kalıyorsun işte..."* demiştir. (26)

55 yaşındaki uyuşturucu ve uyarıcı ticareti yapmak suçundan cezaevinde olan bir hükümlü, yine sabıkalı olmanın doğurduğu işsizlik sorunu ve bunun neden olduğu suç işleme davranışını şu şekilde açıklamaktadır. *"kimse burada olmak istemez. Bir iş istiyorsun, sabıkalı adamsın, adamlar biz seni ararız diyorlar. Çoluğun çocuğun var, ya birinin gırtlığına sarılacaksın ya da hırsızlık yapacaksın yoksulluktan. İşim gücüm olsa uyuşturucu satar mıyım sanıyorsun. İşsizlik başımızı yaktı işte, sen (devlet) iş verdin de ben mi yapmadım?"* demiştir. (47)

Öfke

Öfke problemlerinin suçlu popülasyonunda, özellikle şiddet suçlarında, belirgin bir özellik olduğu bilinmektedir. Şiddet suçları sıklıkla agresif ve öfke temelli zarar verici davranışlar göstermektedirler (Hollin, 2001). Çalışmalar, cezaevlerinde öfke problemlerinin şiddet ve fiziksel/sözel saldırganlıkla ilişkili

oluşunu, öfkenin suçlu popülasyonu için güçlü bir yordayıcı olduğunu göstermiştir (Cornell ve Diğ., 1999). Özellikle şiddet suçlarında öfke puanlarının diğer suç türlerine göre daha yüksek olduğu ifade edilmektedir (Howells ve diğ., 2004). Elbette ki öfkenin şiddet suçları ya da diğer suç grupları için tek başında etken bir faktör olabileceğini söylemek yanlış olsa da, özellikle şiddet suçları için önemli bir değişken olduğu gerçektir.

Öfke duygusu bu araştırmada da suç davranışı için bir önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak sadece adam öldürme suçu nedeniyle cezaevinde olan hükümlüler, öfkelerini kontrol edemediklerini ve bu nedenle suç işlediklerini ifade etmişlerdir. Hükümlüler, yaşadıkları öfke duygusu nedeniyle suç işlediklerini şu şekilde anlatmaktadırlar.

35 yaşında adam öldürmekten ceza almış olan bir hükümlü: *"Çocukların anası beni aldattı. Sonra ailesi geldi, arayı düzeltmeye çalıştılar, çocuklarımı düşünüp başışladım. Eşim, sevgilisini düşünüp planlar yapmaya çalışıyordu, bende insanım her şey bir yere kadar, çok öfkelenim, kendimi kaybettim ve onu öldürdüm. Çok ama çok pişmanım."* demiştir. (36)

33 yaşında adam öldürme ve yaralama suçundan hüküm giymiş bir hükümlü, aile içinde yaşanan öfke sorunlarının olumsuz öğrenmişlikler için zemin hazırladığını, bireyi olumsuz etkilediğini ve neticede suç davranışına neden olduğunu şu cümlelerle anlatmıştır. *"insanın küçük yaşta hem ailesi içindeki öfkeye, hem de dışarıdaki öfkeye şahit olması, kendisinin de öfkeli yetişmesine ve kendi gördükleriyle bütünleşmesine neden oluyor. Bundan işte..."* (33)

44 yaşında ateşli silahla adam öldürme suçundan hüküm almış olan bir diğer hükümlü: “Eşimin ihaneti ve buna göz yuman ve bundan menfaat sağlayan eşimin ailesinin benim üzerime gelmeleri ve beni tehdit ve tahrik etmeleri sonucunda bir anlık öfke ile cinayet işlemem sonucu buradayım.” demiştir. (31)

Diğer nedenler

Bu çalışmada yukarıda belirtilen faktörler dışında iftira, gençlik, cehalet, kader, özentî, macera, haksız yargılama, sosyal politika eksiklikleri... gibi olguların bazı hükümlülerce suç davranışlarına neden olan faktörler arasında gösterildiği bulunmuştur. Özellikle “kadercilik” temasının suç davranışının meşrulaştırılmasında çok sık kullanıldığı görülmektedir. Kadercî anlayışla hükümlü, yaşadığı olumsuzluğu dış faktörlere yüklemekte, böylece yaşadığı olumsuz duyguyu hafifletmeye çalıştığı düşünülmektedir.

Örneğin 32 yaşında ateşli silahla adam öldürme ve yaralama suçlarından ceza almış olan bir hükümlü, işlediği suç kadercîlik anlayışla dışsallaştırmaktadır. “burada olma sebepim Cenabı Allah’ın takdiridir. Bütün bu olanlar kadercîdir. Bizim bunun önüne geçmemize imkân yoktur. Cenabı Allah alnımıza ne yazdıysa o olur. İnsanların kaderi daha doğmadan önce alınaya yazılmıştır.” demiştir. (28)

Yine 19 yaşında adam öldürme suçu nedeniyle ceza almış bir diğer hükümlü, suç işleme davranışının sebepleri arasında cehalet, çocukluk ve kaderi göstermektedir. “Neden burada olduğumu elbetteki düşünüyorum benim burada oluş sebepim tamamen çocukluk Düşünmeden hareket ettim. Bazen

kendime kızıyorum, benim yaptığım salaklık senin ne işin olur Adam öldürmekle daha on sekiz günlük bebeğin varken neyse her şerrin altında bir hayır vardır belkide buraya gelmesem ben ölecektim.” demiştir. (34)

19 yaşında gasp suçu işlemiş bir hükümlü: “Cahillikten ve suça sürüklenen çocuk olduğumdan dolayı buradayım.” demiştir. (14)

Yine 19 yaşında gasp suçu nedeniyle hüküm almış bir diğer hükümlü: “Cahillik diyelim çünkü 14 yaşındaki bir çocuğu düşünün cahil dimi ama acısını halen çekiyorum” demiştir (19)

Yine “haksız yargılama” teması özellikle gasp ve hırsızlık suçlarından hüküm giymiş bireylerce çok sık ifade edilmiştir. 42 yaşında gasp suçu nedeniyle hüküm giymiş bir hükümlü: “Neden buradayım? Tamamen iftira ve haksız yargılamadan” demiştir. (25)

26 yaşında hırsızlık suçu nedeniyle hüküm almış bir başka hükümlü: “Esat’ ta oturuyoruz, babam polis memuru. Aslında sorunun yoktu ama istediğim hayat başkaydı. 23 yaşındaydım, Çankaya’ daki insanları görüyorum, aramızdaki farkı görüyorsun, özendim. Biraz da macera diyelim, iyi hayat istiyordum, arkadaşlarım da bu işi yapıyorlardı, kolay oldu, bu işe girdim. Baktım yeteri kadar param yok, direkt aklıma geldi zaten.” demiştir. (9)

Ceza infaz sisteminin amacı bireyleri cezaevlerine kapatmak değil, bireylerin rehabilitasyonu ve tekrar suç işlemlerini engellemektir. Ancak en büyük hedef bireyler suç işlemekten suçun engellenmesine yönelik yapılan mikro ve makro çalışmalar olmalıdır. Suçun engellenmesine yönelik sosyal politika

eksikliklerinin ya da yanlış politik tutumların suç davranışlarını tetikleyeceği açıktır. Bu noktada suç davranışının önlenmesinde sosyal politikaların rolü yadsınamaz. Suç davranışı konusunda sosyal politika eksikliğinin etkisini 18 yaşında gasp suçu işlemiş bir hükümlü şu şekilde anlatmaktadır. “Devletin ve yargı kurumlarının bu cezaevine düşmemde yetersiz kaldığından, bana karşı kurumların sosyal bir yaklaşım göstermediğinden, yargının insanları sadece mahkum edip cezaevlerinde ıslah etme çabası olduğundan, bana sahip çıkıp kucak açmadıklarından Toplum kazandırma gibi bir niyetleri olmadığından ben şu an bu nedenlerle buradayım.” demiştir. (24)

Cinsel suçtan hükümlü olanlara baktığımızda on kişiden altısı suç davranışını inkar etmiş, diğerleri ise farkındalığını olmamasına ya da adalet ve yargı sistemindeki hatalara atıfta bulunmuşlardır. Buna göre bir hükümlü: “insan küçümseniyor tabi burada, çünkü yüz kızartıcı bir suç, ben olsam ben bile öyle düşünürüm. Dışarı çıktığımda da bu suçun bana ait olmadığını anlatacağım herkese. Benim 15-16 yaşında bir kızım var, o da biliyor zaten bu suçu yapmadığımı, kendimden eminim” demiştir. (59)

“Kız kaçırma” olgusunun ülkemizde cinsel suç kapsamında değerlendirildiğinden, temelde kız kaçırma nedeniyle ceza almış birçok hükümlü bulunmaktadır. Bu durumun adaletsizlik olduğunu düşünen ve kendine göre yargı sisteminin yanlışlarına atıfta bulunan bir hükümlü bu durumu şu şekilde ifade etmiştir. “Yaptığım olay iyi niyetle bile olsa bir suç iki seveni kavuşturmak için. Yaptığım suçtan pişmanlık duyuyorum çünkü 2 çocuklu mutlu bir aile

oluşturdu. 33 gün hapis yattık tahliye olunca evlendiler, ama ben 11 yıl sonra neden ceza aldım hala anlayamadım. Benim cinsel suçum olmamasına rağmen çok utanıyorum. Neden bu koşuştayım diye kızıyorum, çünkü çok kötü suçlu olanlar var burada, onlarla yatmaktan çok rahatsızım. Evlenmek için kız kaçırma seri sapıkların bir arada olması çok yanlış bence. Bir an önce tahliye olup bu azaptan kurtulmak istiyorum” demiştir. (55)

Cinsel suçun bir diğer boyutu da para karşılığı yapılan cinsel ilişkilerde taraflar arası yaşanan sorunlardır. Bu tarz ilişkiler sonucu olan anlaşmazlıklar kişilerin adli sistem içinde ceza almalarıyla sonuçlanmaktadır. Bu olumsuz durumu bir hükümlü şu şekilde ifade etmiştir. “İftira olduğunu söylemek istiyorum çünkü iftira. Para istediler vermeyince şikayetten ettiler. Çoğu insan artık bu işi meslek haline getirmiş durumda. İnsanların hayatıyla oynuyorlar. Şikayet edip para veya değerli eşyalar istiyorlar vermeyince de ya şikayetten ya da kamudan ceza aldırıyorlar böylece çoğu insanın hayatını karartıyorlar” demiştir. (54)

Yine başka bir hükümlü: “Yanlış bir zamanda yanlış insanların yanında bulunduğum için. Çünkü bizlere para karşılığı kurulmuş bir tuzağa düşürüldüm ve iftiraya uğradım ve bu şahıslar 2007 yılına kadar bu faaliyetlerine devam ettiler. Bu konulara biraz dikkat edilmesini istiyorum bu olaydan 7,5 yıl ceza aldım ve halen neden olduğunu anlamış değilim” demiştir. (53)

Ayrımcılık

Bu bölümde hükümlülere “ne tür ayrımcılıkla karşılaştınız?” sorusu

sorulmuş, cezaevindeki ya da dışarıdaki hayatlarında herhangi bir ayrımcılığa uğrayıp uğramadıkları ve maruz kaldıkları ayrımcı tutum ve davranışların suç davranışlarına olumsuz bir etkisi olup olmadığı anlaşılmaya çalışılmıştır.

Hükümlülerin bu soruyu yanıtlarken oldukça zorlandıkları gözlenmiştir. Gereklili açıklama yapılmış olsa da bazılarının soruyu anlamadıkları ve dolayısıyla soruyla ilişkili olmayan yanıtlar verdikleri gözlenmiştir. Örneğin 5275 sayılı kanuna göre cezaevinde aynı suç türündeki mahkûmların aynı koşutta kalmaları zorunluluğu, "ayrımcılık" olarak algılanmıştır. Hükümlüler genel olarak herhangi bir ayrımcı davranışa maruz kalmadıklarını belirtmişlerdir. Ayrımcı tutum ve davranışlara maruz kaldıklarını söyleyen hükümlüler ise genel olarak suç türü, etnik köken, ekonomik ya da suç işlemiş olduklarından dolayı ayrımcı tutum ve davranışlara maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Yine de suç türü hariç diğer nedenlerin somut gerekçeleri olmadığı gözlenmiştir.

Suç türü nedeniyle ayrımcılığa uğradıklarını söyleyenler genel olarak cinsel suç nedeniyle cezaevinde olan hükümlüler olduğu bulunmuştur. On cinsel suçludan sekizi (%80), suç türleri nedeniyle ayrımcılığa uğradıklarını ifade etmekte, suç türleri nedeniyle utanç duymakta ve yaşadıkları olumsuz duygulardan bahsetmektedirler. Örneğin;30 yaşında "çocukları fuhşa teşvik etmek ya da yaptırmak" suçu nedeniyle ceza almış bir hükümlü, yaşadığı ayrımcılığı şu şekilde ifade etmektedir. "Ayrımcılık bütün cezaevlerinde var. Suç cinsel olunca bütün mahkûmlara ayrımcılık yapıyorlar. Bunu da gerek sözle gerekse iş yaptırarak belli ediyorlar" demektedir. (56)

22 yaşındaki bir diğer mahkûm: "Cinsel diyip konsere çıkarmıyorlar kavga falan çıkar diye. Çoğu faaliyetlere katılmıyoruz temizlikleri biz yapıyoruz. Çocuğundan, kardeşinden yararlananla aynı koşuştayız, bize de onlar gibi muamele yapıyorlar" demiştir. (54)

26 yaşındaki yine cinsel suç nedeniyle ceza almış bir diğer hükümlü: "Cezaevinde selam almıyorum. Cinsel suç olduğum için insanlar yüzüme bile bakmıyor bazen, çok gücüme gidiyor –Ağlıyor-. Daha önce de cezaevindeydim ama hiç böyle ayrımcılıklarla karşılaşmadım. Kardeş ne yapıyorsun deyip konuşuyorlardı. –Ağlıyor-" demiştir. (58)

Gasp suçu nedeniyle cezaevinde olan bir diğer hükümlü, yine cinsel suç türü nedeniyle ayrımcılığı şu şekilde ifade etmiştir. "4 dosyadan yargılandım, bir tanesi de cinsel suçtu fakat beraat ettim. Cinsel suçta ister suçlu ol istersen suçsuz, yargı aşamasında bile bu suçta ayrımcılık ve dışlanma gördüm. İnsanların cezasını adalet veriyor ikinci bir cezaya gerek yok diye düşünüyorum." demiştir. (16)

Diğer bazı hükümlüler suç işleme davranışları nedeniyle ayrımcılığa maruz kaldıklarını belirtmişlerdir.

19 yaşında, gasp suçu nedeniyle ceza almış bir hükümlü, suç işleme davranışı nedeniyle yaşadığı ayrımcılığı şu şekilde anlatmaktadır: "cezaevine girdim, çıktım. İnsanlar korkuyorlardı, soğuk davranıyorlardı, dışlanmış gibiydim. Cezaevine girmiş çıkmış dediler. Benden uzak durmak istediler." demiştir. (15)

31 yaşında gasp suçu nedeniyle ceza almış olan bir hükümlü, yine suç işleme davranışı nedeniyle dışlandığını ve ayrımcılığa uğradığını şu cümlelerle ifade

etmiştir: “suçlu olduğumdan ve sabıkalı bir insan olduğum için beni ilk başta ailem suçladı ve sonra çevremdeki insanlar. Bana kol-kanat gerselerdi beni kendilerinden ayrı tutmasalardı şu an burada olmazdım.” (27)

Sadece bir hükümlü etnik ayrımcılıktan bahsetmiştir. 28 yaşında gasp suçu nedeniyle hüküm giyen bir hükümlü etnik ayrımcılığa uğradığını ve bu nedenle suç işlediğini ifade etmiştir. “Doğulu olmamdan dolayı hep toplum tarafından dışlandım tabii genel olarak bu durumla karşı karşıya kalmadım ama yaşamın boyunca hep karşılaştım bu beni toplumun dışında bıraktı suça itti. Bu sebepten dolayı suça karıştığım için çok pişmanım” demiştir. (13)

Bir diğer hükümlü yargı sistemindeki ayrımcı tutum ve davranışların sonuçlarına atıfta bulunmaktadır. Buna göre: “Ben 14 yaşında girdim ama çocuk mahkemesinde yargılanmadım nedir bu hep 1. ağır cezada yargılandım sizce bu ayrımcılık değil mi? Belki de özgür olacaktım ya da az ceza alacaktım” demiştir. (19)

Yine başka bir hükümlü ekonomik problemlerin ve sınıfsal ayrımların ayrımcılığa neden olan faktörler arasında göstermektedir. Buna göre: “1. Sınıf, 2.sınıf, 3. Sınıf insanlar var. Tamamen 3.sınıf insanlar yerine koyduğumuz için bu tür ayrımcılıklar üzerine maddi ve giyime önem verdiklerinden bizler 3.sınıf oluyoruz, bundan dolayı ayrımcılık yapıyorlar” demiştir. (12)

Suç Döngüsünde Cezaevinde Yaşamak

Bu bölümde hükümlülere “cezaevini anlatır mısınız?” sorusu yöneltilmiş, nerdeyse her hükümlünün cezaevine

karşı olumsuz düşünceleri olduğu gözlenmiştir. Yanı sıra hükümlüler, kapalı ortamda kalmanın, aile ve arkadaşlardan uzak olmanın kendilerinde yarattığı olumsuz duygulardan bahsetmişlerdir.

Cezaevi yaşantısının en problemlili yaşantılardan biri olduğu açıktır. Kapalı ortamda kalmak, dışarıyla bağlantıya geçememek, aile ve arkadaş gibi sosyal desteklere istedikleri zaman ulaşamıyor olmak hükümlülerde ciddi problemlere neden olmaktadır (Yılmaz, 1997). Konuyla ilgili yapılan çalışmalarda, cezaevindeki bireylerde çeşitli psikiyatrik bozuklukların yanı sıra kendine zarar verme ve intihar davranışları gibi birçok sorunlar olduğu bulunmuştur (Görgülü ve Kışlak, 2012; Kaya ve diğ., 2004; Motiuk ve Porporino, 1992).

Bu çalışmaya dahil olan hükümlüler kapalı ortamda yaşamının, özgürlüğün kısıtlanmış olmasının, aile ve arkadaşlardan uzak olmanın yarattığı olumsuz duygu ve düşünceleri şu cümlelerle anlatmışlardır. 20 yaşında cinsel suç nedeniyle ceza almış olan bir hükümlü: “Bir insanın hayatı boyunca hiç girmek istemeyeceği özgürlüğünün kıymetini anladığı ama anlasa da geriye dönüşü olmayacağı bir hata yaptığı için çok pişman olacağı bir yer. Anne, baba, kardeş özlemleriyle yanıp tutuştuğu bir yer.” demiştir. (60)

26 yaşındaki cinsel suç nedeniyle cezaevinde olan bir diğer hükümlü: “bir canlının en büyük kazancı özgürlüktür. Bana hayatta daha önce sorsalardı neyini kaybetmek istemezsin diye özgürlük derdim tereddütsüz. Şimdi özgür değilim. Buradaki yaşanan her şey gelip geçsin istiyorum bir anda. Burası anlatılmaz sadece yaşamak lazım anlamak için” demiştir. (58)

22 yaşındaki cinsel suç nedeniyle ceza alan bir diğer hükümlü yaşadığı olumsuz duyguları ve bu duyguların neden olduğu olumsuz sonuçlarını şu cümlelerle anlatmaktadır: “Cezaevi kimsenin girmek istemediği bir yerdir. İnsanlar buraya düştüğünde hayatın ne kadar değerli olduğunu ve özgürlüğün tadını çıkarmasını bilmediğini burada anlayıp bir daha düşmemek için elinden gelen her şeyi yapmaya çalıştığı bir yer ve burası insanların hayatlarını karartan kimilerini intihara, kimilerini kendine zarar vermeye zorlayan bir yerdir” demiştir. (54)

51 yaşındaki hırsızlık suçu nedeniyle cezaevinde olan bir hükümlü ise: “Peyrişanlık çektiren hayattan bıktıran mezardan önce gelinmesi gereken son yer” demiştir. (20)

27 yaşında adam öldürme suçu nedeniyle ceza almış olan bir hükümlü, hem kalabalık içinde kapalı ortamda kalmanın verdiği sıkıntıyı hem de cezaevinin kalıplaşmış jargonunun yarattığı problemleri şu şekilde anlatmıştır: “Güzel bir yer değil, buna emin olun. Komik kurallar var mesela, bacak bacak üstüne atılmaz, volta atarken kimsenin önüne geçilmez geçilirse küfür ediyorsun anlamı çıkıyormuş. Dört duvar arası tabut işte uğraşacak bir şeyler lazım insanlara, onlar da garip kurallar çıkarıyorlar. TV’ den kavga çıkar, yan baktın kavga, benim sandalyeme oturdun kavga... yani bir dünya saçma enerji birikir, top rak yok, çim yok enerji nereye gidecek? Kavga edilir, stres atılır... Kışın çok soğuk olur kalorifer yansa da romatizma falan olursunuz duvardan soğuk geldiği için, sürekli sıkıntı yaparak yatarsınız yavaş yavaş böbreklerin iflas etmeye başlar... 37 ekran TV’ yi 20-25 metre uzaktan izleyince gözler bozulmaya

başlar, sürekli düşünmekten psikolojin bozulmaya başlar. Spor yapamazsınız, spor dediğimde volta, kemikler uyuşmaya başlar ve zamanda sıkıntı yaratır. Yani burası iyi bir yer değil, hiç gelmeyin” demiştir. (32)

Bazı hükümlüler de cezaevinde olmanın ıslah edici yanından bahsetmiştir. Ancak bu hükümlüler de ıslah edici yanından bahsederken, cezaevinin olumsuz davranışları pekiştirici ve suç öğretilmeye yönelik bir yer olduğu gerçeğini de ifade etmişlerdir.

19 yaşındaki adam öldürme suçu nedeniyle cezaevinde olan bir hükümlü, farkındalığının arttığını şu cümlelerle anlatmıştır. “Cezaevi bir açıdan benim için iyi bir yer oldu. Kendimi tanıdım, kendime göre daha sağlıklı düşünmeye başladım nerde nasıl davranacağımı öğrendim bi açıdanda çok kötü bir yer aile ve sevdiklerinden hepsinden uzaksın işte!” demiştir. (19)

26 yaşında ‘kullanmak için uyuşturucu madde temin etmek’ suçundan ceza almış olan bir hükümlü ise ceza infaz sisteminin farkındalık kazandırabileceğini şu cümlelerle anlatmıştır: “Cezaevi insanlara düşünme zamanı veriyor. Dışarıda insanlar her şeyi düşünmez, yaptıklarını düşünmez. Ama burada her şeyi ayrıntılı bir şekilde düşünüyorsunuz. Yaptığınız hataları bir daha yapmayacağınıza söz veriyorsunuz, ama burası ömür çürüten bir yer...” demiştir. (42)

40 yaşındaki uyuşturucu ticareti yapmak suçu nedeniyle cezaevinde olan bir hükümlü, cezaevinin ıslah edici ve aynı zamanda suç davranışını pekiştirici ve öğretici yanını şu şekilde ifade etmiştir. “Cezaevi insanların özgürlüğünü elinden almaktadır. Hasreti, özlemi

görmektir. Aslında bir nevi doğruyu bulmak için çok ama çok kısa süreli yatanlar bunu anlamalı ve bir daha girmemelidir. Uzun yatanlar için pek fazla bir şey söylemek istemiyorum. Sadece uzun yatan mahkumlar çok daha suça meyilli ve kinci olur.” demektedir. (48)

Bir diğer hükümlü: “Allah kimseyi düştürmesin, buralar çok zor. Özgürlüğün yok, yuva yıktırır, aç kal açıkta kal ama dışarıda ol. İnsan burada uyuşturucu bağımlısı olur, iş yok güç yok, ilaç alıyorlar yatıyorlar, yatıp kalıyorlar...normal olanda kendini kaybediyor, resmen uyuşturucu bağımlısı oluyorlar.” biçiminde ifade etmiştir. (6)

49 yaşındaki gasp suçu nedeniyle cezaevine girmiş olan bir diğer hükümlü şöyle belirtmiştir: “Cezaevi insanları topluma kazandırmak için yapılan ceza çekme yeridir. Ama ne suç olursa olsun onun pişmanlığı duymak ve dışarı sosyal hayata çıktığı zaman geçmişteki yaşadığı yer beynin bir yerine kazımasıdır”. (17)

18 yaşındaki gasp suçu nedeniyle ceza almış bir diğer hükümlü ise suç davranışının öğrenilmesini şu şekilde anlatıyor: “15-30 suçlu bir arada yatıyor. Herkes anlatıyor suçlarını suçu öğreniyorlar, çıkınca daha profesyonel oluyorlar. Burası insanların düzelmesini ve arındırılmasının sağlanmasını sağlayan kapalı bir ortam olarak bilinmektedir. Ama ne yazık ki tam tersi insanlar akıllanacağı yerde cezaevinde kurmuş oldukları arkadaşlıklarla daha da kötü bir suçlu haline geliyorlar. Ben her şeyi burada öğrendim.” demiştir. (26)

26 yaşında hırsızlık nedeniyle cezaevinde olan ve birkaç kez cezaevine girmiş olan bir diğer hükümlü cezaevinin suç davranışını öğrenme üzerindeki

olumsuz etkisini şu şekilde anlatıyor: “Cezaevleri insanları ıslah olmaları için kurulmuş bir tesis. Bence bu böyle değil insanlar buraya girip çıkınca daha da azılı suçlular olarak çıkıyorlar...” demiştir. (10)

18 yaşında gasp suçu nedeniyle yine birkaç kez cezaevine girmiş olan bir diğer hükümlü ise cezaevini şu cümlelerle anlatmaktadır. Cezaevi benim görüşüme göre insanı bitiren hayatını karartan tüm hayallerini yıkan ve insanı ıslah etmeye çalışıldığı ama kesinlikle ıslah etmeyen suç potansiyelini Toplumda Tavan yaptıran suç artışını daha kolay sağlayan Devletin bir kurumu bence...” demiştir (24)

Gelecekle İlgili Planlarına Dair Düşünceler

Bu bölümde hükümlülere “bundan sonra ne yapmayı düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruyla hükümlülerin gelecekle ilgili bir planlarının olup olmadığı anlaşılmaya çalışılmıştır. Cevaplar analiz edildiğinde bir kısmının gelecekle ilgili, özellikle evlilik ve çalışma hayatı ile ilgili, planları olduğu gözlenmiş, aynı zamanda bu hükümlüler bir daha suç işlememe, anne ve babanın sözünden çıkmama ya da hayırlı bir evlat olma... gibi geleceğe dair olumlu düşüncelerinden bahsetmişlerdir. Aksine diğerleri ise, özellikle uzun süre ceza alanlar, gelecekle ilgili bir planları olmadığını, dahası geleceğe dair umutsuz olduklarını belirtmişlerdir. Gelecekle ilgili olumlu planları olan hükümlülerin ifadeleri şu şekildedir:

32 yaşında cinsel suç nedeniyle cezaevinde olan bir hükümlü, geleceğe dair beklentilerini şu şekilde açıklamıştır: “Tahliye olduğum zaman işime

kaldığım yerden devam edeceğim, şirketimi büyütme ve daha çok istihdam sağlamak istiyorum, ve inşallah alnımda yazılı insanı bulup mutlu bir evlilik yapmak istiyorum.” demiştir. (55)

27 yaşında adam öldürme suçu nedeniyle ceza almış olan bir hükümlü, cezaevinden çıktıktan sonraki planlarını şu şekilde anlatmaktadır: *“Çok güzel bir hayatım varken buralara gelmek zorunda kaldım. Bundan sonra eski düzenimi tekrar kurup huzurlu ve mutlu olmak istiyorum. Giden gitmiş olacak yıllar geçmeye devam edecek ama buradan ne kadar çabuk kurtulursam o kadar çabuk geçmişle değil gelecekle yaşayacağım. Ve en sonunda da düzenimi tekrar sağladıktan sonra evlenip güzel bir aile kurmak istiyorum.”* demiştir. (29)

31 yaşında gasp suçu nedeniyle cezaevinde olan bir diğer hükümlü ise: *“buradan çıkıp topluma faydalı bir insan olarak yaşamayı amaçlıyorum suçtan uzak bir yerde, geri kalan zamanımı değerlendirilmek istiyorum.”* demiştir (27)

21 yaşında cinsel suç nedeniyle cezaevinde olan bir başka hükümlü özgür olmayı hayal ettiğini ve aynı zamanda ailesiyle planladığı yaşamı şu şekilde anlatmaktadır: *“Bundan sonra sadece dışarı çıkmayı ve özgür olmayı hayal ediyorum, ailemle tertemiz bir sayfa açıp kalan yoluma devam etmek istiyorum.”* (52)

26 yaşında cinsel suç nedeniyle cezaevinde olan bir hükümlü hem dışarı çıktığında güzel bir yaşam beklentisi içerisinde olduğunu hem de uzun süreli ceza aldığından dolayı yaşadığı umutsuzluk duygusunu şu şekilde anlatıyor: *“Bir gün gelirse bu cezaevinden çıkabilirsem, kendi evime ve bir aileye o kadar çok ihtiyacım var ki. İşime girip güzel*

bir yuva kurmak istiyorum, sabah işime akşam evime gelmek hayata ve aileme hiç bırakmayacak gibi sıkı sıkı sarılmak istiyorum. Bir de düşünüyorum gencin kötüsü olur mu acaba. Burada yıllarca yatan bir insan dışarıda ne yapabilir ki? Sahiplenen olur mu ki?” demiştir. (58)

Umutsuzluğunu ifade eden hükümlülerden biri ise: *“28 sene sonra çıkacağım gibi görünüyor. Bu sürede ben psikopat olurum. İçeride 24 saat sevmediğin insanlarla bile olsa yan yana olmak zorundasın. Ayrılamıyorsun... buradan emekli olacağım ben, kaybolmuş bir ailem olacak, belki herkes ölmüş olacak. Ben de o saatten sonra bir şey yapamayacağıma göre ben de kaybolurum herhalde...”* (9)

35 yaşında adam öldürme suçu nedeniyle ceza almış bir diğer hükümlü gelecekle ilgili umutsuzluğunu şu ifadelerle anlatmaktadır: *“20-25 sene sonra 60 yaşında olacağım yaşarsam o yaştan sonra benden bir şey olmayacağı için hiç plan yapamıyorum. Nasıl olsa iş de bulamam. Ya fakirlikten ya da iş bulamamaktan ölürüm herhalde. Benim sonum belli”* demiştir. (30)

Yine 51 yaşında adam öldürme suçu nedeniyle müebbet hapis cezasıyla yargıtayda yargılanan bir hükümlü yaşadığı umutsuzluk duygusunu şu cümleleriyle anlatıyor: *“Kaç yıl alacağım Allah bilir. Çıktığımda en az 70 olurum herhalde, o saatten sonra ne yapılır ki? Hiç ümidim yok ama Allah bana fırsat verirse çıkarsam insanların iyiliği için çalışırım herhalde. Burada bunları daha iyi görme fırsatım oldu keşke buraya girmeden önce bunları düşünebilseydim.”* demiştir. (37)

TARTIŞMA

Bu araştırma ile farklı suç türlerinden hükümlü bireylerin suç davranışlarının nedenleri, ayrımcılık deneyimleri ve gelecek planlarına ilişkin görüşleri nitel araştırma yöntemi ile ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu araştırmaya katılan 60 hükümlüye “Neden burada olduğunuzu düşünüyorsunuz?”, “Ne tür ayrımcılıklarla karşılaştınız?”, “Ayrımcılıkla karşılaştıysanız sizce nedeni ya da nedenleri nelerdir?”, “Cezaevini anlatır mısınız?”, “Bundan sonra ne yapmayı düşünüyorsunuz?” soruları yöneltilmiştir. Bu çalışma niteliksel bir araştırmaya olup, çalışmada katılımcı araştırma yöntemlerinden metin yazdırma ve derinlemesine görüşme yöntemi kullanılmıştır. Katılımcılara öncelikle metin yazdırılmış, bu işlemden sonra onbeş hükümlü ile yüz yüze görüşülerek yazdıkları üzerine derinlemesine görüşme yapılmıştır.

Bu çalışmada, cinsel suç işlemiş bireylerin %60' ının (n=6), suç davranışlarını kabul etmedikleri ve aldıkları cezayı hak etmediklerini düşündükleri bulunmuş olup, cinsel suç işlemiş hükümlülerinin bir kısmı ise cinsel suç koşullarında kalmaktan duydukları rahatsızlığı dile getirmişlerdir. Cinsel suçlulardaki bu inkâr davranışı, hükümlülerin suçun niteliği nedeniyle çevre tarafından dışlanıyor olmaları, saldırgan ve reddedilme davranışlarına açık olmaları, toplumda yoğun korku ve kaygı duyguları uyandırmaları (Levenson ve Diğ., 2007) nedeniyle suç davranışlarını reddettikleri ve benliklerini rahatlatma yoluna gittikleri düşünülmektedir. Ayrıca yapılan çalışmalarda cinsel suç işlemiş bireylerde davranım bozuklukları gibi psikiyatrik olguların sık rastlandığı bulunmuştur (Galli ve Diğ., 199; Kavoussi ve Diğ.,

1988). Dolayısıyla cinsel suç işlemiş bireylerde varolan davranış bozuklukları gibi psikopatolojiler, bu bireylerin suç davranışların inkar etmelerine ve davranışlarını manipüle etmelerine neden olduğu düşünülmektedir. .

Kız kaçırma olgusuna baktığımızda, kız kaçırma Türkiye'nin kültürel yapısı bağlamında evlenme gelenekleri arasında gösteriliyor ve kültürel bir olgu olarak ifade ediliyor olsa da (Tezcan, 2003), kızın rızası yoksa ya da reşit olmayan kızla cinsel ilişki söz konusuysa Türk Ceza Kanunu' na göre cinsel suç kategorisinde yer almaktadır ve cezai müeyyide söz konusudur. Bu çalışmada da “kız kaçırma” nedeniyle cezaevinde olan bireylerin, yaptıkları eylemi suç davranışı olarak algılamadıkları hatta evlenenlere yardım ettiklerini düşündükleri, bu nedenle cinsel suç koşullarında kalmak istemedikleri görülmüştür. Bu sorunun ortadan kaldırılması adına bu bireylerin cezaevi içerisinde başka koşullarda kalmaları gerektiği ve böylece “kabullenmeme” duyguları nedeniyle yaşadıkları olumsuz duyguların minimize edilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Yapılan bu çalışmada aile faktörünün suç davranışında oldukça önemli bir değişken olduğu bulunmuştur. Buna göre ailenin bireyi reddetmesi, aile birlikteliğinin noksanlığı ya da ailenin sorumluluğunu yerine getirmemesi, çocuk üzerinde aile kontrolünün eksikliği, ebeveynlerden birinin ya da ikisinin yokluğu, aile içi sorunlar, aile içi şiddet ve ailede suç davranışının olması... gibi ailesel faktörlerin bireylerin suç davranışı için önemli faktörler olduğu bulunmuştur. Yapılan çalışmalar bu çalışmanın bulgularını destekler niteliktedir. Hanson ve ark. (1984) 163 aile

ve bu ailelerin erkek çocukları ile yaptıkları çalışmada, aileleri ile çocuklarının suç davranışları arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Çalışmanın sonuçlarına göre, 89 erkek çocuğun babasının olmadığı gözlenmiş ve ebeveynlerin en az birinde sosyal agresyon bozukluğunun olması, erkek çocukların suç davranışları için en iyi yordayıcı değişken olduğu ortaya çıkmıştır. Yine Öntaş ve Akşit' in (2006) 69 suça sürüklenen çocuk ile yaptıkları nitel çalışmada, aile içi bağların zayıf olan ve aile etkileşimlerinde sorun yaşayan çocukların, suç davranışlarına daha eğilimli oldukları bulunmuştur. Yine ailede suç davranışının olması bireydeki suç davranışı için önemli belirleyici bir faktör olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalar da bu bulguyu destekler niteliktedir. Van de Ract ve ark. (2012) ebeveynlerin suç deneyimlerinin çocuklarının kriminal davranışları üzerindeki etkisini inceledikleri çalışmalarında, ebeveynlerin suç davranışı ile çocukların suç işleme davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu bulmuşlardır. Yine Goodwin ve Davis' in (2011) yaptıkları çalışmada, ailede kriminal davranışı olan çocukların, ailesinde böyle bir deneyim olmayan çocuklara göre (erkekler için %70, kızlar için %80 ve üzeri) suç işleme davranışı açısından daha riskli oldukları bulunmuştur. Ailenin, çocuğun psikolojik ve sosyal gelişimde en önemli faktörlerden olduğu bilinmektedir. Sorunlu yetişen bir çocuğun, ailesinde de sorunlu yetişkin ya da yetişkinlerin olacağı açıktır. Bu nedenle ailelere çocuk gelişimi, anne-baba eğitimi gibi eğitimler verilmelidir. Ayrıca şiddete eğilimli ebeveynlere psikolojik destek sağlanması ve bu uygulamaların makro boyutta bir sosyal politika olarak benimsenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Bu çalışmada suç davranışı ile yaşanan yerin ilişkili olduğu bulunmuştur. Buna göre suç davranışının yoğun olduğu, yoksulluk içinde ve fiziksel imkânların oldukça yetersiz olan bir yerde yaşamak bireylerin ileride suç işlemelerine etken olabileceği görülmüştür. Yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Sosyal çevrenin suç davranışı üzerindeki etkisi araştırılan bir çalışmada, suçlu bireylerle suç işlememiş bireyler aynı ortama konulmuş, kontrol grubundaki suçlu bireyler ise daha uzak bir yerde barındırılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre deney grubunun tekrar suç işleme riski, kontrol grubuna göre % 21 daha yüksek olduğu bulunmuştur (Kling ve Diğ., 2005). Yapılan bu çalışmada da sosyal çevrenin suç davranışı üzerindeki etkisi hükümlülerce de ifade edilmiştir. Bu bulgular ışığında, yoksullukla mücadele etmeye yönelik çalışmaların yapılması, kötü koşullarda yaşayan çocuklar ve ailelerin gerekli ihtiyaçlarının karşılanması ve en önemlisi suç davranışının yoğun olan yerlerde çarpık kentleşmeyi önleyici ve suç davranışını önlemeye yönelik gerekli çalışmaların yapılması gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca suç davranışında öğrenme faktörünün de göz önüne alınarak ilgili yerde yaşayan çocuklara ve ailelere olumlu davranışların öğrenilmesine yönelik psikolojik ve sosyal hizmet desteğinin verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Yine bu çalışmada, arkadaşlık ilişkilerinin suç davranışı üzerinde olumsuz bir etkisi olduğu bulunmuştur. Arkadaşlık ilişkilerinin suç davranışı üzerindeki etkisi birçok teoride ve bu teorileri analiz eden çalışmalarda gösterilmiştir. Örneğin sosyal kontrol teorisine (social control theory) göre bireyler arkadaşlık

ilişkilerini suç davranışına göre seçerken, farklılaşmış ilişkiler teorisi (differential association theory) ise suç davranışın yakın ilişkilerde öğrenildiğini ve arkadaşlık ilişkilerinin suçun derecesine bağlı olduğunu ifade etmektedir (Knetch ve diğ., 2010; Tittle ve diğ., 1986). Arkadaşlık, özellikle adolosan dönemde etkili bir faktör olduğu düşünüldüğünde, olumsuz davranışlar da dolesanlar arasında bir “kabul görme” olarak algılanıyor olabilir. Bu nedenle özellikle çocuklara yönelik davranışsal desteğin sağlanması, suç davranışına yönelen çocuklara yönelik sistematik çalışmaların ve ailelerin bilinçlenmesine yönelik eğitsel çalışmaların yapılması gerektiği düşünülmektedir. Kuşkusuz bireylerin suç işleyen bireylerle geçirdikleri süre de önemlidir (Haynie ve Osgod, 2005). Özellikle cezaevi içerisinde diğer suçlu bireylerle sürekli etkileşim halinde olmak da suç davranışını pekiştirilmesine ya da yeni suç türlerinin öğrenilmesine neden olabilir. Cezaevinin suç davranışlarının öğrenilmesi üzerindeki etkisini bazı hükümlüler ifade etmiş olsa da, bu risk bu çalışmada açıkça belirlenmemiştir. Yapılacak başka çalışmalarda, bu faktörün de göz önünde alınması gerektiği önerilmektedir.

Ekonomik problemler günümüzde büyük bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle neoliberal politikaların sonuçlarından olan yoksuzluk, evsizlik, işsizlik... gibi sorunlar kişilerin yaşam kalitelerinin düşmesine ve sonuçta suç davranışlarına neden olabilmektedir. Yapılan bu çalışmada da, ekonomik problemlerin suç davranışına neden olan risk faktörlerinden biri olduğu bulunmuştur. Baron (2008) 400 sokak çocuğu ile yaptığı çalışmada

işsizlik ve suç davranışını incelenmiş, işsizliğin ve evsizliğin suç davranışına neden olan önemli bir risk faktörü olduğu göstermiştir. Bu nedenle kişilerin ekonomik zorluklar nedeniyle işlenen gasp, hırsızlık, uyuşturucu madde satmak... gibi suçları önlemenin en gerekli yollarından biri, aktif refah politikalarını üretmek ve bu politikaları harekete geçirilmesidir. Devlet, bu politikaları üretmek ve uygulamakla mükelleftir ve suçu önleme politikalarında, refah politikalarının üretilmesi ve risk faktörlerinin minimize edilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Bu çalışmada öfke kontrolü problemlerinin özellikle şiddet suçunda etkili bir risk faktörü olduğu bulunmuştur. Bu çalışmada adam öldürme suçu nedeniyle hüküm giymiş bireyler yaşadıkları öfke duygularının suç işlemelerine neden olduğunu ifade etmişlerdir. Yapılan çalışmalar da öfke problemlerinin suça neden olduğu ve öfkenin suç için önemli bir yordayıcı değişken olduğunu göstermektedir (Cornell ve diğ., 1999; Howells ve diğ., 2004). Bu nedenle şiddete eğilimli, öfke kontrolü problemleri olan bireylerle, öfke kontrolüne yönelik bireysel ya da grup çalışmalarını yapılmalı ayrıca öfke kontrolü problemlerinin şiddet suçları gibi olumsuz sonuçları olduğu konusunda topluma yönelik mikro ve makro boyutta farkındalık çalışmalarının yapılması gerektiği düşünülmektedir.

Bu çalışmada hükümlülere, “Ne tür ayrımcılıkla karşılaştınız” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya en çok cinsel suç nedeniyle ceza almış bireylerin (N=8) ayrımcılığa uğradıklarını ifade ettikleri görülmüştür. Cinsel suç işleyen bireylerin, cezaevi içerisinde olan diğer hükümlü ve tutuklularca sosyal ortamlarda

kabul görmemeleri nedeniyle ve olası saldırılara maruz kalmamaları adına ve mevzuat gereğince cezaevi yönetiminde ortak faaliyetlerden uzak tutulmakta ve sadece kendi suç türündeki tutuklu ve hükümlülerle cezaevi içerisindeki etkinliklere dahil edilmektedirler. Bu durum cinsel suç işlemiş bireylerin kendilerini yalnız hissetmelerine neden oluyor ve ayrımcılığa uğradıkları düşüncelerini tetikleyebilir. Bu nedenle bu suç grubundaki bireylerle daha etkili çalışmalar yapılmalı, bu bireyler aile ve çevre desteğinin sağlanması yolunda desteklenmelidir. Diğer bir bulgu ise hükümlülerin sabıkalı olmaları nedeniyle ayrımcılığa uğradıkları ve iş bulamadıkları yönündedir. Toplumdaki bireylerin suç işlemiş bireylerden ya da suçlu davranışlardan kaygı duydukları bilinmektedir (Levenson ve diğ., 2007). Bu nedenle birçok işveren, eski hükümlülere iş verme konusunda isteksiz olmaktadır. Ancak bu bireylerin topluma adaptasyonu için düzenli işe ihtiyaçları olduğu da bir gerçektir. Bu sorunun ortadan kaldırılabilmesi, eski hükümlülerin topluma adaptasyonun kolaylaşması ve suç davranışından uzak tutulabilmeleri adına iş yaşamına dahil edilmeleri gerekmektedir. Devlet ve özel sektör bu bireylere istihdam olanaklarını arttırmalı dolayısıyla suç önleyici bir unsur olarak eski hükümlülerin istihdamı sorunu bir sosyal politika olarak benimsemeli ve gerekli iş olanakları sağlanmalıdır.

Hükümlülere “cezaevini anlatır mısınız” sorusu yöneltilmiş ve genel olarak hükümlüler kapalı ortamda kalmanın, kalabalık bir koşuştta yaşamının, fırsatlardan yoksun, aileden ve sevdiklerinden uzak olmanın yarattığı olumsuz duygu ve düşüncelerden bahsetmişler

ve cezaevinde yaşantısında yeni suç davranışları öğrenmenin olumsuz bir faktör olduğunu ifade etmişlerdir. Yine de hükümlüler cezanın, özellikle cezaevi yaşantısının, yarattığı olumsuzluklar nedeniyle caydırıcı bir yanı olduğunu ifade etmişlerdir. Cezaevinde kalıyor olmanın yarattığı psiko-sosyal sorunlar açıktır. Bu problemlerin nedeni olarak küçük bir hücrede kalabalık içinde yaşamak, uzun süre cezaevinde kalmak, tek kişilik hücrelerde kalmak... gibi sorunlar gösterilmektedir (Lekka ve diğ.,2006). Türkiye’ de hala bazı cezaevlerinde koğu sistemi nedeniyle mahkumların kalabalık bir ortamda yaşamaları, olumsuz fiziksel koşullar (spor salonlarının eksikliği, psiko-sosyal çalışmaların yapılamamasına neden olan fiziki yetersizlikler, yatak kapasitesinin yetersiz olması, iaaşe bedelinin düşük olması nedeniyle olumsuz beslenme), ve uzun tutukluluk süreleri göz önünde bulundurulduğunda, hükümlülerin yaşadıkları problemlerin daha da derinleşeceği açıktır. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda cezaevi fiziksel koşullarını iyileştirici etkin planlamaların yapılması gerektiği ayrıca olumlu davranışların pekiştirilmesine yönelik etkin psiko-sosyal çalışmaların, mahkumların aileleri ile iletişimlerini güçlendirmeye yönelik sosyal hizmet odaklı çalışmaların planlanması ve uygulanması gerektiği düşünülmektedir. Burada uluslar arası belgelerden ‘Hükümlülerin Tretmanı için Minumum Kurallarında’ yer alan önemli kurallar da hükümlülerin belirttiği konuları, minimum kurallar olarak sayılmaktadır. Söz konusu kurallarda hükümlülerin kaldıkları yerin okumalarını sağlayacak kadar ışık alması gerektiğine yer verilirken spor ve tıp hizmetlerinden yararlanmaları konularına kadar gündelik

yaşam ve cezaevi sonrası hizmetlerin ne olması gerektiğine de yer verilmiştir. Bu noktada uluslar arası belgelerin azami düzeyde uygulamaya konması gerektiği düşünülmektedir.

Bu çalışmada hükümlülere “bundan sonra ne yapmayı düşünüyorsunuz?” sorusu sorulmuştur. Bu soruyla hükümlülerin gelecekle ilgili planlarının olup olmadığı anlaşılmaya çalışılmıştır. Hükümlülerin bir kısmının gelecekle, özellikle evlilik ve çalışma hayatı ile ilgili planların olduğu aynı zamanda bir daha suç işlememe, anne ve babanın sözünden çıkmama ya da hayırlı bir evlat olma... gibi geleceğe dair olumlu düşünceleri olduğu gözlenmiştir. Ancak bir kısmının özellikle uzun süre ceza alanların, gelecekle ilgili planlarının olmadığı, dahası geleceğe dair umutsuz oldukları gözlenmiştir. Bu nedenle hükümlülerin salıverilmelerinden sonra mesleki fırsat bulmalarına yönelik etkin meslek eğitim kursları verilmeli, bu kurslar özellikle ilgili sektörlerle ortak yapılmalı, salıverildikten sonra iş bulma imkânları sağlanmalıdır. Geleceğe dair umutsuz olan hükümlülere yönelik etkin psiko-sosyal çalışmalar yapılmalı, özellikle umutsuzlukla ilişkili olan olası depresif semptomların (DSM-IV, 1994) minimize edilebilmesi için etkin iyileştirme çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Hükümlülerin psikiyatrik destek alma konusu ‘Hükümlülerin Tedavisi için Minimum Kurallarında’ verilmesi gereken hizmetlerden biri olarak yer almaktadır.

Bu çalışmayla suç işlemiş bireylerin, suç davranışlarına neden olan faktörlerin neler olduğu kendi bakış açılarıyla anlaşılmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla objektif ölçümlerin yapılmaması bu çalışmanın sınırlılıkları arasındadır. Bu nedenle bu konuyla ilgili yapılacak olan

çalışmalarda geçerli ve güvenilir test ve ölçeklerin kullanılması gerektiği önerilmektedir. Yine bu çalışmada, hükümlülerin herhangi bir psikiyatrik bozuklukları olup olmadığı ve suç davranışları ile ilintili olabilecek psikopatolojik faktörlerin ölçülemediği. Bu sınırlılık nedeniyle hükümlülerin ifadelerinin ne derece manipülatif olup olmadığı belirlenememiştir. Dolayısıyla bu konuyla ilgili yapılacak olan çalışmalarda psikopatolojileri ölçebilen test ve ölçeklerin de kullanılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmada hükümlülerle yapılan bireysel görüşmeler bizzat kurum psikologu tarafından yapılmıştır. Hükümlüler kurumdan bir uzmanla görüşme yapıyor olmaları nedeniyle kaygılanmış ve bu nedenle suç davranışlarına yönelik önemli bilgileri saklamış ya da manipüle etmeye çalışmış olabilirler. Dolayısıyla bu sınırlılık çalışma için karıştırıcı bir değişken olmuş olabilir. Bu sınırlılığın ortadan kalkması için, görüşmelerin tarafsız bir uzman tarafından yapılması gerektiği, böylece daha objektif sonuçlar alınabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Adler, A. (1976). Individual psychology and crime. *Journal of Individual Psychology*, 32(2), 131-144.
- Agrew, R. (1992). Foundation for a general strain theory of crime and delinquency. *Criminology*, 30(1), 47-66.
- Akers, R. L., Krohn, M. D., Lanza-Kaduce, L., Radosevich, M. (1979). Social learning and deviant behaviour: a spesific test of a general theory. *American Sociological Review*, 44, 636-655.
- Bandura, A. (1978). Social learning theory of aggression. *Journal of Communication*, 28(3), 12-29.

- Baron, S. W. (2008). Street youth, unemployment, and crime: is it that simple? Using general strain theory to untangle the relationship. *Canadian Journal of Criminology and Crime Justice*, 50(4), 399-434.
- Bennet, D. J., Ogloff, J. R. P., Mullen, P. E., Thomas, S. D. M., Wallace, C., Short, T. (2011). Schizophrenia disorders, substance abuse and prior offending in a sequential series of 435 homicides. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 124, 226-233.
- Biles, D. (1979). Unemployment and crime-some research and policy considerations. *Australian Journal of Forensic Sciences*, 11(4), 167-173.
- Britt, C. L. (1997). Reconsidering the unemployment and crime relationship: variation by age group and historical period. *Journal of Quantitative Criminology*, 13(4), 405-428.
- Cankurtaran-Öntaş, Ö., Akşit, B. T. (2006). Çocukların gözüyle suça yönelme nedenleri ve sonrası: çocuk tutukevinde yapılan bir çalışma. *Hukuk ve Adalet Eleştirel Hukuk Dergisi*, 2(8), 134-151.
- Chiricos, T. G. (1987). Rate of crime and unemployment: an analysis of aggregate research evidence. *Social Problems*, 34(2), 187-212.
- Cornel, D. G., Peterson, C. S., Richards, H. (1999). Anger is a predictor of aggression among incarcerated adolescents. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 67(1), 108-115.
- Dugdale, R. L. (1985). The Jukes: a study in crime pauperism, disease and heredity. (3rd ed). New York: G.P. Putnam's Sons.
- Farrington, D.P., Gallagher, B., Morley, L., Ledger, R.J.S., West, D.J. (1986). Unemployment, school leaving and crime. *The British Journal of Criminology*, 16(4), 335-356.
- Felson, R. B., Jo Lane, K. (2009). Sexual and physical abuse, and adult crime. *Aggressive Behavior*, 35, 489-501.
- Fridell, M., Hesse, M., Billsten, J. (2007). Criminal behavior in antisocial substance abuser between five and fifteen years follow-up. *The American Journal on Addiction*, 16, 10-14.
- Galli V, McElroy S. L, Soutullo C. A, Kizer D., Raute, M., Keck, P. E., McConville, B. J. (1999) The psychiatric diagnosis of twenty two adolescents who have sexually molested other children. *Comprehensive Psychiatry*, 40, 85-88.
- Görgülü, T., Tutarel-Kışlak, Ş. (2012). Erkek hükümlü ve tutukluların boyun eğici davranışları, depresyon ve intihar olasılıkları. *Nöropsikiyatri Arşivi Dergisi*, DOI: 10.4274/npa.y6563.
- Hanson, C. L., Henggeler, S. W., Haefele, W. F. Rodick, J. D.(1984). Demographic, individual, and family relationship correlates of serious and repeated crime among adolescents and their siblings. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 52(4), 528-538.
- Hollin, C. R. (Ed). (2001). The essential handbook of offenders assessment and treatment. Chichester, UK: Willey. Pp:135.
- Howells, K., Day, A., Wright, S. (2004). Affect, emotion and sex offenders. *Psychology, Crime and Law*, 10(2), 179-195.
- Haynie, D. L., Osgood, D. W. (2005). Reconsidering peers and delinquency: How do peers matter. *Social Forces*, 84(2), 1109-1130.
- Kaya N., Güler Ö., Çilli., A.S. (2004). Konya kapalı cezaevi' ndeki mahkumlarda psikiyatrik bozuklukların yayınlığı. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 5, 85-91.
- Kavoussi R. J, Kaplan M, Becker J. V. (1988) Psychiatric diagnoses in a adolescent sex offenders. *Am J Acad Child Adolesc Psychiatry*, 27, 241-243.
- Keels, M. (2008). Second- Generation effects of Chicago' s gautreaux residential mobility program on children' s participation in crime. *Journal of Research on Adolescent*, 18(2), 305-352.

- Kling, J. R., Ludwig, J., Katz, L. F. (2005). Neighborhood effects on crime for female and male youth: evidences from a randomized housing voucher experiment. *The Quarterly Journal of Economics*, 120, 87-130.
- Kröber, H. L., Lau, S. (2000). Bad or mad? Personality disorders and legal responsibility-the german situation. *Behavioral Science and the Law*, 18, 679-690.
- Lekka, N. P., Argyriou, A. A., Beratis, S. (2006). Suicidal ideation in prisoners: risk factors and relevance to suicidal behaviour. A prospective case-control study. *Eur Arch Psychiatry Clin Neurosci*, 256, 87-92.
- Levenson, S., Brannon, Y. N., Fortney, T., Baker, T. (2007). Public perception about sex offenders and community protection policies. *Analysis of Social Issues and Public Policy*, 7(1), 137-161.
- Mears, D. P., Field, S. H. (2002). A closer look at the age, peers, and delinquency relationship. *Western Criminology Review*, 4(1), 20-29.
- Minke, L. K. (2011). The effect of mixing offenders with non-offenders: finding from a Danish Quasi-experiment. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 12, 80-99.
- Motiuk L. L., Porporino F. J. (1992). The prevalence, nature and severity of mental health problems among federal male inmates in Canadian penitentiaries. *User Report*. Research and Statics Branch Correctional Service of Canada.
- Männynsallo, L., Putkonen, H., Lindberg, M., Kotilainen, I. (2009). Forensic psychiatric perspective on criminality associated with intellectual disability: a nationwide register-based study. *Journal of Intellectual Disability Research*, 53(3), 279-288.
- Pratt, T. C., Cullen, F. T., Blevins, K. R., Daigle, L., Unnever, J. D. (2002). The relationship of attention deficit hyperactivity disorder to crime and delinquency: a meta-analysis. *International Journal of Police Science&Management*, 4(44), 344-360.
- Rada, R. T., Laws, P. R., Kellner, R. (1976). Plasma testosterone levels in rapist. *Psychodomatic Medicine*, 38(4), 257-268.
- Smångs, M. (2010). Delinquency, social skills and the structure of peer relations: assessment criminology theories by social network theory. *Social Forces*, 89(2), 609-632.
- Smith, M. D., Devine, J. A. Sheley, J. F. (1992). Crime and unemployment affect across age and race categories. *Sociological Perspectives*, 35(4), 551-572.
- Stepp, S. D., Pardini, D. A., Loeber, R., Morris, M. (2011). The relation between adolescent social competence and young adult delinquency and educational attainment among at-risk youth the mediating role of peer delinquency. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 56(8), 457-465.
- Tezcan, M. (2003). Türk kültüründe kız kaçırma geleneklerinin antropolojik çözümü. *Aile ve Toplum Dergisi*, 2(6), 41-48.
- Tittle, C. R., Burke, M. J., Jackson, E. F. (1986). Modeling Sutherland' s theory of differential association: towards an empirical clarification. *Social Forces*, 65(2), 405-432.
- Van De Ract, M., Murray, J., Nieuwebeerta, P. (2011). The long-term effect of paternal imprisonment on criminal trajectories of children. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 49(1), 81-108.
- Wright, K. N., Wright, K. E. (1994). (forthcoming). Family life and delinquency and crime: A policymaker's guide to the literature. Washington, DC: U.S. Department of Justice.
- Warr, M. (1993). Parents, peers and delinquency. *Social Forces*, 72, 247-264.
- Yılmaz, B. (1997). Cezaevinde intiharı önleme çalışmaları ve buna ilişkin düşünceler. *Çev. Türk Psikoloji Bülteni*, 3(6), 90-92.
- 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun (29 Aralık 2004) T.C. Resmi Gazete, 25685

Çizelge. Bilgi veren hükümlülerin katılımcı numaraları ve bazı değişkenlere göre özellikleri

Katılımcı numarası	Yaş	Suç	Kaçıncı kez cezaevine girdiği	Eğitim durumu	Cezaevine girmeden önce aylık kazancı (TL)
1	18	Hırsızlık-Gasp	İlk	İlkokul	120
2	29	Hırsızlık	İkinci	Okur-yazar	Belli olmuyor
3	37	Hırsızlık	Üç ve üzeri	İlkokul	300
4	35	Hırsızlık	Üç ve üzeri	Okur-yazar	2000
5	35	Hırsızlık	İlk	İlkokul	750
6	39	Hırsızlık	İkinci	Lise terk	1200
7	30	Hırsızlık	İlk	Lise mezunu	2000-2500
8	19	Hırsızlık	Üç ve üzeri	Ortaokul	500
9	27	Hırsızlık	İlk	Üni terk	100.000
10	20	Hırsızlık	İlk	Ortaokul	600
11	26	Hırsızlık	Üç ve üzeri	Ortaokul terk	150.000
12	23	Hırsızlık	İkinci	İlkokul	1500
13	28	Hırsızlık	İkinci	Lise	1200
14	19	Gasp	Üç ve üzeri	Ortaokul	500
15	19	Gasp	İkinci	İlkokul	Bilinmiyor
16	20	Gasp	İlk	Ortaokul	Bilinmiyor
17	49	Gasp	İlk	Lise	2350
18	24	Gasp	Üç ve üzeri	İlkokul	3000

19	19	Gasp	İlk	Lise	Geliri yok
20	51	Gasp	İlk	İlkokul	600
21	41	Gasp	Üç ve üzeri	Lise	2000-2500
22	25	Gasp	İkinci	Ortaokul	1500
23	35	Gasp	Üç ve üzeri	İlkokul	Geliri yok
24	18	Gasp	Üç ve üzeri	İlkokul	500
25	42	Gasp	İlk	Lise	2000
26	18	Gasp	İlk	Ortaokul	650
27	31	Gasp	İkinci	Lise okuyor	750
28	32	Adam Öldürme	İlk	Lise terk	Bilinmiyor
29	27	Adam Öldürme	İkinci	Üni okuyor	3000
30	35	Adam Öldürme	İlk	Üniversite	2000
31	44	Adam Öldürme	İkinci	Lise mezunu	850
32	27	Adam Öldürme	İlk	Lise	750
33	30	Adam Öldürme	Üç ve üzeri	Okur-yazar	Geliri yok
34	19	Adam Öldürme	İlk	İlkokul	850
35	36	Adam Öldürme	ilk	Lise	700
36	33	Adam Öldürme	İlk	İlkokul	750
37	51	Adam Öldürme	İlk	İlkokul	700
38	38	Uyuşturucu	İkinci	Lise	1500
39	33	Uyuşturucu	İlk	Okur-yazar değil	500
40	32	Uyuşturucu	Üç ve üzeri	Okur-yazar	300

41	31	Uyuşturucu	Üç ve üzeri	Lise terk	4000
42	26	Uyuşturucu	Üç ve üzeri	Lise mezunu	3000-5000
43	30	Uyuşturucu	Üç ve üzeri	Okur-yazar değil	2500
44	21	Uyuşturucu	İkinci	Ortaokul	1000
45	25	Uyuşturucu	Üç ve üzeri	İlkokul	800
46	70	Uyuşturucu	İkinci	Üniversite	1500
47	55	Uyuşturucu	Üç ve üzeri	İlkokul	500
48	40	Uyuşturucu	Üç ve üzeri	Ortaokul	1500
49	23	Uyuşturucu	Üç ve üzeri	Lise terk	1200
50	26	Uyuşturucu	İkinci	Ortaokul	Geliri yok
51	42	Cinsel suç	İlk	Ortaokul	Bilinmiyor
52	21	Cinsel suç	İlk	Otaokul	Bilinmiyor
53	51	Cinsel suç	İlk	İlkokul	1000
54	22	Cinsel suç	İkinci	İlkokul	500
55	32	Cinsel suç	İlk	Ortaokul terk	2000
56	30	Cinsel suç	Üç ve üzeri	İlkokul	1500
57	27	Cinsel suç	Üç ve üzeri	Ortaokul terk	Bilinmiyor
58	26	Cinsel suç	İkinci	Ortaokul	5000
59	42	Cinsel suç	İkinci	Ortaokul terk	10000
60	20	Cinsel suç	İlk	Ortaokul	Geliri yok
